

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ
ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ
ДО МАТЕРИНСТВА**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу 431 групи
Спеціальності 053 Психологія
Освітньо-професійної програми
«Психологія»
НОВІКОВА Катерина Сергіївна

Керівник: к.психол.н.
ТАНАСІЙЧУК Олена Миколаївна

Рецензент: к.психол.н., доцентка
ЧУГУЄВА Інна Євгенівна

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗГЛЯД УЯВЛЕНЬ ЩОДО ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ І ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА У НАУКОВО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ	6
1.1. Поняття «ціннісні орієнтації» у сучасній науці	6
1.2. Особливості явища материнства, структура та етапи формування психологічної готовності до материнства	8
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	12
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ І ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА	13
2.1. Обґрунтування діагностичних методів проведення практичного дослідження зв'язку ціннісних орієнтацій і психологічної готовності до материнства	13
2.2. Обробка результатів дослідження взаємозв'язку ціннісних орієнтацій особистості і психологічної готовності до материнства	14
2.3. Практичні рекомендації та особливості формування психологічної готовності до материнства	21
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	22
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
ДОДАТКИ	28
Додаток А	28

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціальні та економічні зміни сучасного світу, що супроводжуються значним рівнем своєї динаміки, спровокували зростання рольової значимості жінки у освітньому і професійному середовищі. Дане положення зумовлює актуальність аналізування цінностей жінок і їхньої готовності до материнства під впливом новітніх трансформацій.

Материнство загалом розуміється як природний процес, що формується під впливом фізичних і психологічних параметрів, місцем особистості у соціумі, ментальними характеристиками, потребами і бажаннями жінки.

Аналізуючи сучасні уявлення, дане явище має соціально-культурні і психологічні умови, за якими забезпечується можливість створення і розвитку дитини, виступаючи однією із сфер самореалізації жінки.

В умовах сьогодення більш детально розглядається проблема материнства і психологічної готовності до нього. Дана увага дослідників зумовлена спадом народжуваності і зростанням тих жінок, які здатні відмовитися від своєї дитини. Це пояснюється низьким рівнем психологічної готовності до становлення матір'ю, а також зміною цінностей особистості під впливом динамічного світу.

При теоретичному аналізі низки джерел, ми спостерігаємо, що переважна більшість досліджень виявили, що сучасна людина має низькі показники орієнтованості на сім'ю і виконання батьківських ролей. Тобто, можна сказати, материнство не є пріоритетним бажанням жінки, що зумовлено збільшенням тиску соціального середовища, адже необхідно поєднувати професійну сферу, сімейне життя і громадську діяльність.

Дослідженням ціннісних орієнтацій займалися: В. Баранівський, Е. Воронцова, Ю. Ївженко, С. Белякова та інші.

У працях Н. Даниленко, К. Беліцької, Е. Костишина, С. Мещерякової ми можемо спостерігати теоретичні та емпіричні дослідження особливостей психологічної готовності до материнства.

Визначено, що проблематика ціннісних орієнтацій особистості в умовах сучасності привертає все більше уваги з боку дослідників. Адже з трансформаціями суспільства зростає і необхідність дослідження факторів, що впливають на формування тих чи інших цінностей, їхньої структури і місця у житті людини.

Зазначені вище положення щодо ролі материнства у житті жінки і його місця в ієрархії цінностей зумовлюють актуальність обраної для дослідження тематики кваліфікаційного проєкту: **«Взаємозв'язок ціннісних орієнтацій особистості та психологічної готовності до материнства»**.

Мета дослідження: теоретичний аналіз уявлень про поняття психологічної готовності до материнства і ціннісних орієнтацій у науковому дискурсі; емпіричне виявлення взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями особистості та психологічною готовністю до материнства.

Відповідно до мети дослідження перед нами було поставлені наступні **завдання:**

1. Теоретично визначити уявлення щодо ціннісних орієнтацій особистості у науково-психологічній літературі.
2. Виокремити дефініції психологічної готовності до материнства, особливості структури і етапів формування даного явища.
3. Обґрунтувати доцільність використання діагностичного інструментарію відповідно до теми дослідження.
4. Емпіричне дослідження зв'язку між ціннісними орієнтаціями особистості і психологічною готовністю до материнства.
5. Формування практичних рекомендації і визначення особливостей корекції психологічної готовності до материнства.

Об'єкт дослідження: психологічна готовність до материнства.

Предмет дослідження: взаємозв'язок ціннісних орієнтацій жінки і психологічної готовності до материнства.

Методи та методики дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація теоретичних даних; емпіричні: методика «Тест відносин вагітної» (Е. Ейдемільер, І. Добряков, І. Микільська) – призначений для визначення типу переживання вагітності; опитувальник «Особистісна зрілість» (О. Штепа) – визначення рівня зрілості особистості; методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (Д. Леонтьєв) – визначення домінуючих життєвих смислів особистості; методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) – вивчення переважаючих ціннісних орієнтацій; методи математичної статистики: коефіцієнт кореляції Спірмена для встановлення зв'язків між змінними; порівняльний аналіз.

Наукова новизна отриманих показників полягає у виокремленні особливостей впливу сучасних трансформацій суспільства на систему цінностей жінки і місця материнства в ієрархії пріоритетів.

Практичне значення проєкту включає в себе розробку корекційних програм і тренінгів для формування цілісної системи цінностей жінки і формування у неї психологічної готовності до материнства для зменшення емоційного вигорання, депресивних станів, в ході яких можуть сформуватися неефективні моделі виховання дитини.

Апробація роботи:

Структура кваліфікаційної роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (20 найменувань) і додатків. Обсяг роботи становить 27 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ РОЗГЛЯД УЯВЛЕНЬ ЩОДО ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ І ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА У НАУКОВО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ

1.1. Поняття «ціннісні орієнтації» у сучасній науці

Всі наші дії визначають системою цінностей сформованою на основі власного досвіду, впливу сім'ї та оточення тощо. Для більшого розуміння даного положення, необхідно ознайомитися з наявними у науковій літературі дефініціями.

На думку О. Осадчук, ціннісні орієнтації являють собою процеси життєдіяльності, що виконують роль орієнтирів особистості, формуючи певні цілі і шляхи їхнього виконання. Автор зазначає, що система цінностей людини залежить від її вікової категорії, психологічних характеристик, параметрів особистісного розвитку тощо[15].

М. Мельничук зазначає, що цінності особистості виконують функцію регуляції поведінки людини, формуючи особисте ставлення до своїх дій і поведінки оточуючих. Система цінностей знаходить своє відображення у проявах вольового компоненту поведінки, активності, самосвідомості тощо [12].

У своєму дослідженні О. Ціхоцька і Л. Лозинська вказують, що ціннісні орієнтації особистості покликані спрямовувати загальні інтереси і бажання людини, складаючи певну ієрархію стратегій поведінки [19].

У деяких дослідників зазначається, що сукупність ціннісних орієнтацій людини покликана виконувати функції регулятора поведінки і встановлення її цілі, об'єднуючи тим самим особистість з соціальним оточенням. Система цінностей у більшості випадків розглядається як механізм самореалізації і зростання індивіда, характеризуючись динамічністю і стрімким розвитком [2].

У дослідженні О. Горіної спостерігаємо положення щодо того, що ціннісні орієнтації є процесом реалізації вдосконалення особистості під впливом соціального оточення. Цінності можуть визначати якісні характеристики життєдіяльності людини (освіта, поведінка, здобуття знань і визначення домінуючого типу діяльності). Можна сказати, що на думку авторки, ціннісні орієнтації є ключовим моментом мотиваційної сфери, тобто, вони можуть впливати на обрання того чи іншого розвитку життєвих ситуацій [6].

Не існує єдиної класифікації розподілу цінностей, але в залежності від різних чинників визначають декілька груп поділу за [6]:

1. Об'єкт засвоєння: матеріальні, матеріально-духовні.
2. Мета засвоєння: егоїстичні, альтруїстичні.
3. Спосіб прояву: ситуативні, стійкі.
4. Належністю: особистісні, колективні, групові, загальнолюдські, національні, державні і т.п.
5. Роль: термінальні, інструментальні.

Е. Воронцова і Ю Івженко вказують, що найбільш поширеною є концепція, автором якої є М. Рокич. Він зазначав, що цінності особистості в певні мірі можуть впливати на певні суспільні події, а також ключовим у його положенні є думка щодо обмеженої кількості цінності, що об'єднані у єдину цілісну систему. У відповідності до класифікації М. Рокича цінності слід виокремлювати у два види: термінальні (спрямовані на досягнення завдань індивідуального існування) та інструментальні (шляхи досягнення цілей) [4].

В. Баранівський у ході свого дослідження зазначає, що інтелектуально-освітні цінності особистості розглядаються через призму її розумових і творчих здібностей, що під впливом змін суспільства, істотно знизився. Як зазначається, що дане явище пов'язане з погіршенням фізичних і психічних параметрів особистості. В ході трансформацій світу спостерігається

зниження оцінки власним розумовим навичкам серед молоді, значимість розумової праці, освіченості населення має низькі показники [1].

Звертаючи увагу на культурні пріоритети серед молоді, доцільно вказати, що першочерговим є досягнення фінансового благополуччя, внаслідок чого формується відповідна культура суспільства. Відзначається цінність гаджетів, Інтернету у нашому житті, що також є фактором утворення і розвитку духовності особистості і її установок. Тобто, з даної думки робиться висновок про зниження рівня значимості класичної культури суспільства [1].

Отже, ціннісні орієнтації є рушієм становлення і розвитку особистості під впливом динамічних змін суспільства, соціального оточення, особистісних потреб і бажань.

1.2. Особливості явища материнства, структура та етапи формування психологічної готовності до материнства

У сучасній психологічній науці все більшого значення набуває дослідження поняття материнства і психологічної готовності до нього у контексті динамічного розвитку суспільства.

А. Наконечна зауважує, що при дослідженні проблематики материнства у різних наукових парадигмах, домінуючим є вразування соціокультурного компоненту. Тобто, мається на увазі, що при вивченні явища материнства слід аналізувати його соціокультурну роль, трансформації навколишнього середовища, соціальний статус жінки, особливості виховних і подружніх параметрів тощо [14].

На думку А. Кулик, материнство є складним утворенням, що формується унаслідок генетичних і біологічних параметрів, під впливом соціального оточення і близьких людей. Дане явище характеризується як унікальний психологічний феномен, що наділений фізіологічними,

культурними, особистісними властивостями, отриманих у ході еволюції суспільства [9].

Н. Полянська зі своєю колегою О. Бацман вказують, що важливим фактором материнства є поняття материнської ідентичності (зрілої ідентичності), яка включає в себе поняття особливого ставлення до себе і дитини на основі трьох елементів [16]:

1. Когнітивний, або пізнавальний, характеризується наявною усвідомленістю і знаннями щодо материнства, тобто вміння зрозуміти потреби і бажання дитини, аналізувати її поведінку тощо.

2. Емоційно-смісловий аспект визначається високими показниками прояву прийняття дитини як цінності, тобто, маля не має розглядатися у контексті самореалізації жінки, або як можливість налагодити стосунки з чоловіком.

3. Поведінковий компонент визначається високим рівнем компетентності під час взаємодії між мамою і дитиною, визначення і задоволення потреб дитини, вибір ефективної стратегії поведінки.

За визначенням Н. Даниленко і К. Беліцької, материнство являє собою явище, що визначається культурними, психологічними, фізіологічними параметрами, які виявляються у народженні і вихованні дітей, наповнюючи життєдіяльність жінки особливим сенсом [7].

С. Куц визначає: «Материнство – це соціальна жіноча роль, тому навіть якщо потреба бути матір'ю і закладена в жіночій природі, суспільні норми і цінності роблять певний вплив на прояви материнського відношення до дитини» [10].

На думку В. Вишньовського, розглядаючи материнство через культурно-історичну призму, зазначає, що воно є наслідком інтеріоризації суспільних уявлень. Материнство є однією з пріоритетних соціальних ролей жінки, що пояснюється його біологічної основою [3].

Визначають, що материнство з точки зору психології має розглядатися з двох сторін. Перша включає в себе створення умов для гармонійного

розвитку дитини, а друга – материнство є частиною особистісного розвитку жінки[11].

О. Гомонюкі Н. Яськова зазначають, що готовність до материнства з точки зору фізіології включає зрілість організму жінки для процесу виношування і народження дитини. Соціальна готовності визначається умовами перебування майбутньої сім'ї і їхньої залежності від оточуючих людей, зовнішніх факторів. Першочергово, на думку авторки, є виявлення психологічної готовності жінки до народження дитини, розуміння стратегій виховання, корегування наявних побоювань і страхів щодо вагітності [5].

С. Мещерякова вказує, що психологічну готовність слід розуміти як особистісне утворення, що сформоване на основі суб'єкт-об'єктної орієнтації на ще ненароджену дитину. Основними чинниками впливу на формування даного явища є біологічні і соціальні фактори, які виступають інстинктивними параметрами, а також вирішальну роль відіграє наявність пережитого досвіду (взаємини з батьками, оточуючими, чоловіком) [13].

Г. Філіппова у ході власного дослідження виокремила декілька основних компонентів психологічної готовності до материнства [18]:

1. Особистісний аспект. До нього входять: рівень особистісної зрілості матері (відповідальність, рішучість у прийнятті рішень, стала статевіа ідентифікація, відсутність різних видів залежності), особистісні характеристики, схильність до творчості, емпатійність, зацікавленість до оточуючого світу, знання щодо методів виховання.

2. Наявність сформованої та ефективної стратегії батьківства, тобто, адекватні моделі поведінки у батьківській сім'ї, позитивні установки на народження і виховання дитини, виховні методи, материнське ставлення.

3. Мотиваційна готовність: високі показники мотивації до народження дитини, що не визначається способом особистісної самореалізації, компенсації власних дитячих образ на батьків, шляхом налагодження стосунків з чоловіком, поліпшення фінансового і соціального становища.

4. Материнська компетентність: визначення наявності дитини як суб'єкта не тільки фізичних, а і психічних потреб і бажань, вміння ефективно реагувати на наявні труднощі і запити, наявність знань, що стосуються фізичного і психічного розвитку дитини тощо.

5. Сформованість материнської сфери, що свідчить про наявність адекватного прикладу для наслідування, і вміння його відтворити, тобто материнство: «послідовно формується в онтогенезі жінки (у взаємодії з власною матір'ю та іншими носіями материнських функцій; сюжетно-рольовій грі в ляльки і сім'ю; у взаємодії з немовлятами до народження своєї дитини; в період статевого дозрівання; у взаємодії з власними дітьми)».

У своїй праці О. Туриніна і Б. Круз зазначають, що існує три основні групи параметрів психологічної готовності до материнства: перша включає особливості навичок комунікації жінки, що сформувалися з раннього дитинства. Друга група формується з переживань матір'ю ставлення до ще ненародженої дитини. Позитивним аспектом прояву даної сукупності є високі показники бажаності дитини, прояви любові до неї в момент вагітності. До третьої групи належать знання та установки щодо стратегій і методів виховання [17].

Е. Костишин зазначає, що динаміка змін сучасного суспільства визначає явище материнства як планове і рефлексивне, де спостерігається порушення єдності біологічних і соціальних параметрів, знижується рівень гендерної поляризації ролі батьків загалом [8].

На думку І. Шрамко, виокремлюється два основні чинники, що дозволяють визначити психологічну готовність до материнства: ставлення до вагітності (її бажаність), поведінка під час пологів [20].

Отже, материнство є однією з найбільш важливих та складних ролей у житті жінки. Особливості материнства включають фізичні, емоційні та психологічні вимоги, які вимагають від жінки багато зусиль і звернення уваги на себе.

Висновки до першого розділу: Ціннісні орієнтації – це глибоко укорінені переконання, які формують поведінку та визначають, що важливо для людини у житті. Цінності включають такі аспекти, як моральність, етика, релігія, культура, соціальні норми та більшість людських відносин.

Цінності можуть бути різними для різних людей та груп. Наприклад, одна людина може вважати сім'ю та здоров'я найбільш важливими цінностями, тоді як інша може бути більше зацікавлена в успіху та багатстві.

Досліджуючи материнство зазначається, що жінці необхідно знайти баланс між власними потребами та потребами дитини, що може бути викликом. Однак, материнство також може бути найбільш задовільною роллю в житті жінки, де вона має можливість навчитись новому та бути джерелом любові для дитини.

Психологічна готовність до материнства – це здатність жінки адаптуватись до нових вимог та викликів, які пов'язані з материнством. Це може включати готовність до відповідальності за дитину, підготовку до родів та догляду за новонародженим, планування сімейного життя та здатність управляти своїми емоціями під час стресових ситуацій.

Для досягнення психологічної готовності до материнства, жінці потрібно звернути увагу на своє фізичне та емоційне здоров'я. Жінка повинна бути готовою до фізичних змін у своєму тілі, які відбуваються під час вагітності та після пологів. Також важливо звернути увагу на розвиток емоційної зрілості та здатність управляти своїми емоціями у кризових ситуаціях.

Тому перед нами постало завдання емпірично дослідити зв'язок між ціннісними орієнтаціями і психологічною готовністю до материнства.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗІМОЗВ'ЯЗКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИТОСТІ І ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА

2.1. Обґрунтування діагностичних методів проведення практичного дослідження

Для проведення емпіричного дослідження нами було проаналізовано теоретичні джерела і визначено низку методик, які є доцільними для використання у нашій діагностиці.

1. *Методика «Тест відносин вагітної» (Е. Ейдемільер, І. Добряков, І. Микільська)*

Тест стосунків до вагітності, є психологічним методом діагностики ставлення жінки до вагітності та материнства. Він є серією питань (45 тверджень), які дозволяють визначити психологічну готовність жінки до материнства, її ставлення до майбутньої дитини, до змін у своєму житті та відносинах з оточуючими.

Дана методика діагностує декілька типів поведінки: оптимальний, тривожний, ейфоричний, ігноруючий і депресивний.

2. *Опитувальник «Особистісна зрілість» (О. Штепа).*

Методика особистісної зрілості Штепи – це комплексне психологічне тестування, яке призначене для вимірювання рівня психологічної зрілості особистості. Опитувальник дає змогу дослідити 10 особистісних рис, що складають структуру особистісної зрілості й які є критеріями особистісного зростання. Це наступні риси: синергічність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, толерантність, відповідальність, глибинність переживань, децентрація, життєва філософія. Відповідно і методика містить 10 аналогічних шкал.

3. *Методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (Д. Леонтьєв).*

Тест СЖО – це психологічна методика, яка дозволяє вивчати рівень смислового сприйняття інформації та осмислення життя людини.

Тест СЖО містить 20 пар протилежних тверджень, що відображають уявлення про фактори свідомості життя особистості. Результати аналізуються за низкою шкал: «Цілі у житті», «Процес життя», «Результат життя», «Локус контролю – «Я»», «Локус контролю – життя».

4. Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич).

Тест М. Рокича, також відомий як методика «Ціннісні орієнтації», є інструментом для вивчення особистісних цінностей та орієнтацій людини. Цей тест допомагає виявити ті цінності, які домінують у житті досліджуваної особи.

Методика складається з 36 цінностей, що об'єднанні у термінальні та інструментальні, серед яких респондентам пропонується визначити найголовніші для них.

Вибірка і база емпіричного дослідження: в опитуванні взяли участь 40 жінок (середній вік 23 роки). Опитування проводилося онлайн за допомогою соціальних мереж. Посилання на проходження методик було розміщено у соціальних мережах (Facebook, Instagram) і розіслано у Telegram.

2.2. Обробка результатів, отриманих в ході дослідження

У першу чергу нами було проведено *методику «Тест відносин вагітної» Е. Ейдемільера, І. Добрякова, І. Микільської*. Отримані показники щодо домінування певного типу поведінку, представлені на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Типи психологічного компоненту гестаційної домінанти

Аналізуючи отримані показники, ми можемо сказати, що у 42,5% спостерігається оптимальний тип ПКГД, що свідчить про природне протікання і ставлення до вагітності, що визначається відповідальним відношенням, дотримання рекомендацій лікарів, ведення здорового способу життя.

У 20% опитуваних визначено тривожний тип ПКГД, що визначається переоцінкою наявних проблем і безпідставним переживанням тривоги, що може бути викликане зневажливим ставлення оточуючих до жінки, негативним досвідом вагітності, наявністю хвороб тощо.

Депресивний ПКГД виявлено у 17,5% досліджуваних, що характеризується значним зниженням настрою унаслідок неприйняття змін у тілі, формування страхів щодо народження і виховання дитини. Досить част у такому стані жінка може стикатися з нерозумінням з боку родини, що здатне поглибити переживання негативних станів.

У 12,5% спостерігаються прояви ігноруючого типу ПКГД, що визначається прагненням жінки залишити при собі звичний спосіб життя, даний вид є властивим для кар'єристок і для тих, чия вагітність є небажаною.

Ейфоричний тип виявлено у 7,5% респонденток, що характеризується надмірною опікою над собою і дитиною, перебільшенням наявних труднощів, досить часто спостерігається маніпулювання своїм станом задля привернення уваги і задоволення власних потреб.

Наступним кроком було проведення *опитувальника «Особистісної зрілості» О. Штепи.*

Отримані показники щодо проявів певного рівня особистісної зрілості на основі показників окремих ознак (синергічність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, толерантність, відповідальність, глибинність переживань, децентрація, життєва філософія).

Спираючись на отримані показники нами було згруповано певні шкали і визначено показники рівні особистісної зрілості досліджуваних жінок. Дані представлені на рисунку 2.3.

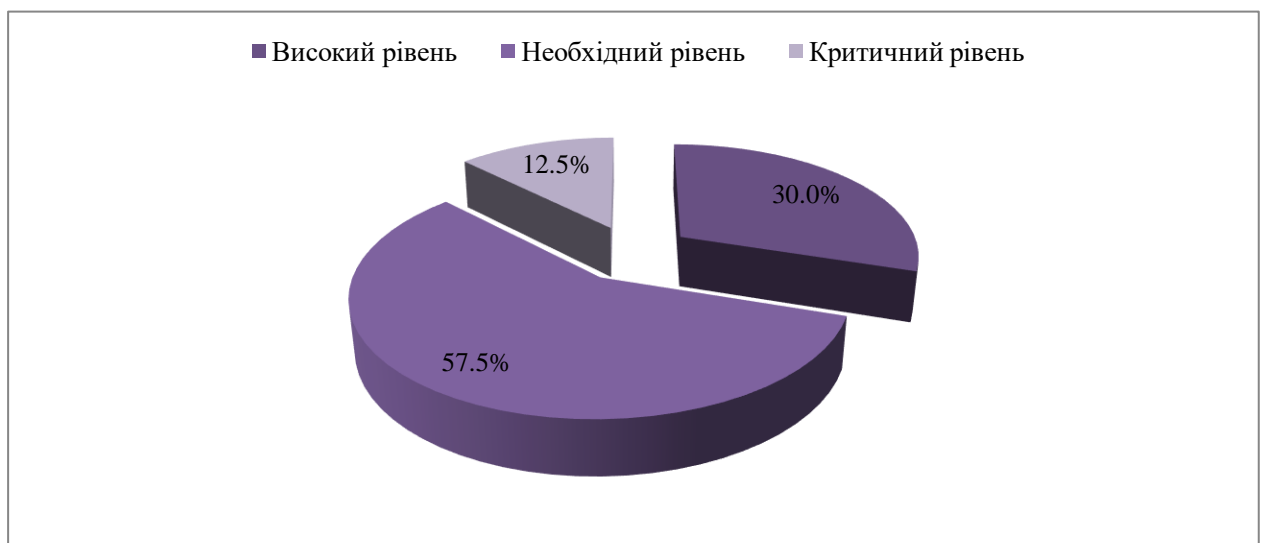

Рис. 2.2. Рівні особистісної зрілості

Аналізуючи отримані результати, нами визначено, що у 57,5% досліджуваних виявлено необхідний рівень зрілості особистості, у 30% – високий, у 12,5% – критичний. Високий рівень особистісної зрілості характеризується високою самосвідомістю, здатністю приймати відповідальність за свої дії та приймати обґрунтовані рішення. Середній рівень особистісної зрілості означає, що людина вміє керувати своїми емоціями та діями, проте може мати деякі проблеми з прийняттям

відповідальності за свої вчинки та здатністю приймати рішення в складних ситуаціях. Низький рівень особистісної зрілості характеризується тим, що людина може мати проблеми з контролюванням своїх емоцій та дій, вона може бути несвідома своїх почуттів та реакцій, які можуть завдати шкоди.

Після проведення *методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича* нами було виокремлено ключові ціннісні орієнтації досліджуваних. Отримані результати представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

«Ціннісні орієнтації особистості»

Термінальні цінності		
Назва	Середнє значення	Ранг
Активна діяльність	9,48	8
Життєва мудрість	11,31	11
Здоров'я	8,2	1
Цікава робота	9,38	7
Краса природи і мистецтва	9,22	6
Кохання	8,66	4
Матеріальне забезпечення	8,92	5
Наявність вірних друзів	11,2	10
Суспільне покликання	12,8	16
Пізнання	10,6	9
Продуктивність життя	12,43	15
Розвиток	8,32	2
Розваги	14,61	18
Свобода	12,33	14
Щасливе сімейне життя	8,43	3
Щастя інших	12,03	13
Творчість	13,1	17
Впевненість у собі	11,44	12
Інструментальні цінності		
Охайність	8,33	6
Виховання	8,21	4
Високі запити	9,78	11
Життєрадісність	9,02	8
Старанність	8,13	3
Незалежність	8,93	7
Непримиримість до	11,34	15

недоліків		
Освіченість	10,1	13
Відповідальність	7,74	1
Раціоналізм	9,55	10
Самоконтроль	8,29	5
Сміливість	12,09	18
Тверда воля	11,45	16
Терпимість	10,32	14
Широта поглядів	9,8	12
Чесність	8,05	2
Ефективність у справах	11,9	17
Чуйність	9,4	9

Аналізуючи отримані показники, визначено, що серед термінальних цінностей домінуючими є: здоров'я, щасливе сімейне життя, розвиток, кохання і матеріальне забезпечення; серед інструментальних пріоритетними є: відповідальність, чесність, старанність, виховання, самоконтроль.

Наступним кроком було проведення *методики «Тест смисложиттєвих орієнтацій» Д. Леонтьєва*. Отримані дані щодо життєвих орієнтацій опитуваних представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

«Життєві орієнтації особистості»

Шкала	Високий рівень	Низький рівень
Цілі у житті	67,5%	32,5%
Процес життя	52,5%	47,5%
Результат життя	57,5%	42,5%
Локус контролю – Я	82,5%	17,5%
Локус контролю – життя	87,5%	12,5%

Дані результати свідчать, що у 67,5% опитуваних спостерігаються високі показники за шкалою «Цілі у житті», у 32,5% – низькі, що визначає цілепокладання особистості, рівень сформованості її майбутніх цілей.

У 52,5% опитуваних виявлено високий рівень за шкалою «Процес життя», що свідчить про задоволеність особистістю власним сьогоднішнім, низькі показники визначають зворотнє (у 47,5% досліджуваних).

За шкалою «Результат життя» визначено, що у 57,5% досліджуваних наявні високі показники, у 42,5% – низькі. Дана ознака визначає ступінь задоволеності особистістю частиною власного прожитого життя.

У 82,5% опитуваних спостерігається високий рівень «Локус контролю – Я», у 17,5% – низький. Дані прояви визначають про ступінь відчуття власності над власним життям, вміння контролювати ситуації, що відбуваються.

У 87,5% досліджуваних виявлено високі показники «Локус контролю – життя», у 12,5% – низькі. Дана шкала визначається рівнем відчуття свободи і здатність приймати, втілювати намічені цілі у життя.

Результати підрахунку коефіцієнту кореляції Спірмена між показниками дали змогу встановити наступні зв'язки між показниками особистісної зрілості і показниками вираженості типів ПКГД. Отримані результати представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Значення коефіцієнтів кореляції Спірмена між показниками різних типів ПКГД і рівнем особистісної зрілості

Рівень особистісної зрілості	Типи ПКГД				
	Оптимальний	Ігноруючий	Тривожний	Депресивний	Ейфоричний
Необхідний	0,42	-0,07	0,49	-0,21	0,01
Високий	-0,13	0,56	-0,21	-0,07	0,11
Критичний	-0,04	0,12	0,02	0,57	0,66

За допомогою порівняльного аналізу нами також було встановлено особливості ціннісних орієнтацій у жінок з різними проявами типів ПКГД, тому на основі зазначених показників ми дійшли наступних висновків:

1. Оптимальному типу ПКГД відповідає необхідний рівень особистісної зрілості (0,42), а також визначено, що ці жінки мають високий рівень відповідальності та орієнтовані на здоров'я, щасливе сімейне життя і раціоналізм; спостерігаються високі показники «Результативність життя».

2. При проявах ігноруючого типу ПКГД виявлено високий рівень особистісної зрілості (0,56), даним особам відповідають такі цінності, як активна діяльність, розвиток, незалежність і високі прояви шкали «Цілі у житті».

3. Тривожний тип ПКГД пов'язаний з необхідним рівнем зрілості особистості (0,49), і їм є властивим орієнтованість на здоров'я, щастя інших і непримиримість до недоліків, також визначено низький рівень за шкалою «Локус контролю – життя».

4. Депресивному типу ПКГД відповідає критичний рівень особистісної зрілості (0,57), і переважна більшість таких жінок орієнтовані на щасливе сімейне життя і терпимість, а також спостерігається низький рівень «Процес життя».

5. При проявах ейфоричного типу ПКГД спостерігається критичний рівень зрілості особистості (0,66), такі особи переважно орієнтовані на матеріальне забезпечення життя, розвиток і щасливе сімейне життя, також визначено у переважної більшості простежується схильність до низьких показників «Локус контролю – Я».

На основі визначених параметрів, нами визначено, що при оптимальних проявах ставлення до вагітності і при наявності необхідного рівня особистісної зрілості, жінки орієнтовані на відповідальне ставлення до власного здоров'я і вагітності, характеризуються задоволеність отриманих цілей у житті. Для жінок з ігноруючим типом ПКГД є властивим високий рівень зрілості і орієнтованості на власний розвиток, прагнення автономності і незалежності, високим рівнем цілепокладання на майбутнє.

При тривожному типі ПКГД визначено необхідний рівень особистісної зрілості і орієнтовані на власне здоров'я, щастя інших і спостерігаються ознаки фаталізму у контексті ставлення до життя. Для жінок з депресивним типом ПКГД властивим є критичний рівень особистісної зрілості і система цінностей включає терпимість і формування щасливого сімейного життя і виражають незадоволеність протіканням сьогодення. При ейфоричному виді

ПКГД виявлено критичні ознаки особистісної зрілості, і орієнтованості особи на матеріальні блага, саморозвиток і щасливу сім'ю, а також схильність вважати, що життя перебуває під контролем зовнішніх обставин.

Отже, ми можемо зробити висновок, що психологічна готовність до материнства визначається рівнем зрілості і системою цінностей жінки, що дає змогу визначити на особливості її орієнтованості на ролі матері.

2.3. Практичні рекомендації та особливості формування психологічної готовності до материнства

Психологічна готовність до материнства – це стан готовності жінки до відповідальності за дитину, який включає в себе емоційну стійкість, здатність до спілкування з дитиною, адекватне розуміння власних можливостей та обмежень, готовність до взаємодії зі своїм партнером та соціальним оточенням. Профілактика психологічної готовності до материнства має на меті забезпечення жінки необхідними знаннями та навичками, які допоможуть їй стати успішною матір'ю.

О. Гомонюк і Н. Яськова вказують: «На цей процес (готовність до материнства) впливають як біологічні, так і соціальні чинники, оскільки готовність до материнства має з одного боку, потужну інстинктивну основу, та з іншого боку, виступає як особистісне утворення, в якому відображається весь попередній досвід її взаємин зі своїми батьками, однолітками, чоловіком та іншими людьми» [5].

На нашу думку, основні етапи профілактики психологічної готовності до материнства можуть включати:

1. Підготовка до народження, включає отримання необхідних знань про фізіологію вагітності та пологів, а також про догляд за дитиною в першімісяціжиття. Крім того, корисними можуть бути заняття з йоги, акушерської гімнастики та релаксації.

2. Підготовка до материнства. Жінка повинна розуміти, що материнство – це велика відповідальність, яка потребує від неї часу та зусиль. Вона повинна розуміти, що вона зможе бути успішною матір'ю, якщо буде готовою до викликів, які поставляє дитина.

3. Підтримка партнера та соціального оточення, що включає підтримку від свого партнера та близьких людей. Вони можуть допомогти їй з організацією догляду за дитиною та підтримати її в емоційному плані.

4. Підготовка до взаємодії з дитиною.

5. Попередження післяродової депресії, стабілізація психічного стану після народження дитини.

Визначено, що для формування психологічної готовності до материнства необхідно дослідити значну кількість компонентів власної особистості; сформувати і вивчити теоретичні аспекти протікання вагітності, розвитку дитини тощо.

Висновки до другого розділу: Теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу визначити і підібрати діагностичний інструментарій для проведення нашого емпіричного дослідження (методика «Тест відносин вагітної» (Е. Ейдемільер, І. Добряков, І. Микільська); опитувальник «Особистісна зрілість» (О. Штепа); методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (Д. Леонтьєв); методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)).

У ході проведення дослідження визначено вплив рівня особистісної зрілості опитуваних і їхньої ціннісної системи на психологічну готовність до материнства.

Також було розроблено низку рекомендацій щодо процесу формування психологічної готовності до материнства, що включає набуття теоретичних знань і практичних навичок поводження з дитиною, стабілізації власного психоемоційного стану.

ВИСНОВКИ

У ході теоретичного аналізування науков-психологічних джерел і емпіричного дослідження нами було виявлено:

1. Ціннісні орієнтації – це особисті цінності та переконання, які визначають спосіб, яким людина сприймає світ та взаємодіє з ним. Ціннісні орієнтації включають в себе ідеали, цілі, норми та переконання, які визначають, що вважається важливим та якими має бути поведінка людини.

Ціннісні орієнтації можуть бути різними для кожної людини, і вони формуються протягом життя під впливом різних чинників, таких як сімейне виховання, освіта, соціальне середовище, релігія, культура тощо.

2. Материнство – це період в житті жінки, коли вона народжує та виховує дитину. Це може бути дуже складним та відповідальним часом у житті жінки, де вона змушена змінювати свої звички, пріоритети та розподіляти свій час та увагу між дитиною та роботою або іншими справами.

Психологічна готовність до материнства – це стан психіки жінки, що означає її здатність та готовність до виконання материнських обов'язків, які пов'язані зі створенням сім'ї та вихованням дітей. Це включає в себе розуміння відповідальності та обов'язків матері, а також психологічну готовність до змін у житті, що пов'язані з материнством. Психологічна готовність до материнства також може бути пов'язана зі здатністю жінки підтримувати емоційну стійкість та розуміти свої власні потреби, а також потреби дитини.

3. Для проведення емпіричного дослідження було обрано низку методик: методика «Тест відносин вагітної» (Е. Ейдемільер, І. Добряков, І. Микільська); опитувальник «Особистісна зрілість» (О. Штепа); методика «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (Д. Леонтьєв); методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич).

4. У ході опитування визначено, що психологічна готовність до материнства визначається ступенем особистісної зрілості жінки і ціннісними

орієнтаціями. Виявлено, що жінки, що визначаються як готові до материнства, мають необхідний рівень зрілості та переважно орієнтовані на відповідальне ставлення до здоров'я, дотримуються вказівок лікаря і здорового способу життя, демонструють задоволеність власним життям.

5. Зазначено, що формування психологічної готовності до материнства включає засвоєння практичних знань щодо вагітності, стосунків з дитиною, стратегій виховання, а також залежить від отримання належної підтримки найближчого оточення.

Отже, отримані теоретичні та емпіричні результати дають змогу подальшого дослідження в основі якого ми вбачаємо у вивченні і порівняльному аналізу ціннісної сфери вагітних під час і після вагітності. Також наявні дані можуть слугувати підґрунтям для формування корекційних заходів (тренінгів) щодо формування психологічної готовності до материнства у контексті корегування ціннісної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Вісник ХНПУ імені ГС Сковороди «Філософія»*. № 43. 2019. С. 39-52.
2. Белякова С. М., Бочаріна Н. А., Стеценко А. І. Емпіричне дослідження особливостей ціннісних орієнтацій дорослих. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. №1. 2022. С. 77-82.
3. Вишньовський В. В. Формування психологічної готовності жінки до материнства. *Матеріали V Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій*. Тернопіль. 2016. С. 102-103.
4. Воронцова Е., Ївженко Ю. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації. *Нові технології навчання*. № 93. 2020. С. 58-69.
5. Гомонюк О., Яськова Н. Особливості психологічної готовності до материнства. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія :електрон. наук. фахове вид. Хмельницький, 2017*. С. 8.
6. Горіна О. Т. Ціннісні орієнтації–важливі чинники соціально-психологічного формування особистості молоді. *The 7 th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects»(April 3-5, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden*. 2022. С. 166-170.
7. Даниленко Н. В., Беліцька К. В. Образ материнства та матері у психологічних дослідженнях. *Trends in the development of science and practice. Abstracts of XV International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain*. 2021. С. 282-283.

8. Костишин Е. І. Соціальні практики материнства. *Збірник тез доповідей VI Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, Львів: ЛДУ БЖД, 2021. С. 226.*
9. Кулик А. В. Вивчення материнства в історичному аспекті. *Філософія в сучасному світі : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 листопада 2020 р. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. С. 283.*
10. Куца С. В. Формування особистісної готовності жінки до материнства. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2017. 114 с.
11. Макаренко А. А., Діколь-Кобріна О. А. Адаптаційні механізми психологічної готовності до материнства. Актуальні питання психології у сучасному інноваційному просторі : Збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., м. Одеса, ОНМУ, Одеса : Видавництво «ДрукПівдень» 2022. С. 162-165.
12. Мельничук М. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій юнаків з різним рівнем саморегуляції. *Молодий вчений. №12 (88). 2020. С. 283-287.*
13. Мещерякова С. Ю. Психологічна готовність до материнства. *Питання України. № 5. 2002. С. 18–27.*
14. Наконечна А. В. Материнство та культурно-історичні традиції. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». №12.4. 2021. С. 83-88.*
15. Осадчук О. Ціннісні орієнтації та духовність студентської молоді. *Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій студентів як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти/ Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції №1. 2022. С. 54-55.*
16. Полянська Н. С., Бацман О. С. Материнство як соціальний феномен. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення*

соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 квітня 2017 р. : у 3 т. Т. 2. К.: Університет «Україна» 2017. С. 63-69.

17. Туриніна О. Л., Круз Б. М. Особливості формування психологічної готовності жінок до материнства. *The 1st International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects»*. Stockholm, Sweden. 2021. С. 330-336.

18. Філіппова Г. Г. Материнство і основні аспекти його дослідження в психології. *Питання України*. № 2. 2001. С. 22–37.

19. Ціхоцька О., Лозинська Л. Особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в сучасних умовах. *Молодь і ринок*. №1. 2016. С. 39-44.

20. Шрамко І.А. Соціальна підтримка вагітних жінок та матерів годувальниць. *Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. №3(44). Т.3. С. 134-143.*

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Новікова Катерина Сергіївна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування; – надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією; – не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей; – не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

27.09.2019

Катерина Новікова